

İSED

İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi

Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2021

Makale Adı /Article Name

HAYATA AYAK BASAMAMIŞ BİR KARAKTER
OLARAK ZEBERCET'İN İNTİHARININ
SOSYOLOJİK ANATOMİSİ

THE SOCIOLOGICAL ANATOMY
OF ZEBERCET'S SUICIDE AS A
CHARACTER WITHOUT FEET

Yazar

Dilek KOCABIYIK

Yüksek Lisans Öğrencisi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-mail:
dilekaykocabiyik@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3439-025X

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Gönderim Tarihi: 25 Ekim 2021

Kabul Tarihi: 15 Kasım 2021

Yayın Tarihi: 15 Aralık 2021

Kaynak Gösterme

Kocabayık, D. (2021). Hayata Ayak Basamamış Bir Karakter Olarak Zebercet'in İntiharının Sosyolojik Anatomisi. *İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 1 (2), s.96-103.

Ek Beyan: Yazar etik kurulu onayının gerekmediğini belirtmiştir.

İlim, Sanat ve Edebiyat Dergisi

Cilt 1, Sayı 2, Aralık 2021

Öz

Bir istemli ölüm biçimi olarak modern insanın kendi hayatı üzerinde söz söyleme hakkına sahip olduğunu ispatlama arzusu üzerine gerçekleştirilen intihar, yalnızca bireysel bir eylem olamayacak kadar karmaşıktır. Bu karmaşıklık, bütün dünyadaki edebi faaliyetlere gereken malzemeyi sunması bakımından son derece ilgi çekici olmuştur. İnsan yaşamındaki en büyük iki hadisenin doğum ve ölüm olduğu düşünüldüğünde, hele ki intiharın doğal bir ölüm şekli olmadığı göz önünde bulundurulursa roman kişilerini bu fiile iten sebepler gerek okur gerekse araştırmacılar için doğal olarak hep bir merak konusu olagelmıştır. Bir insanın istemli olarak hayatına son vermesi ile neticelenen söz konusu tema, edebi eserlere en çok bireysel boyutuyla damgasını vursa da metin incelemeleri, ele alınan konuyu her boyutuyla tetkik etmeyi gerektirdiğinden ilgili olguyu yalnızca ferdi sebeplere dayandırmak yetersiz kalacaktır. Zira, intihar olgusunun tek sebebi yalnızca ferdi buhranlar olmamakla birlikte bu eylemin; toplumsal baskı, zorbalık, siyasi, fizyolojik vs. nedenlerden dolayı gerçekleşebildiği de inkâr edilemez bir gerçektir. Bu gerçek bizlere, edebi eserlerde rastladığımız intiharların bireysel gibi görünse bile altlarında yatan sebeplerin sosyolojik etkenlerini de sorgulatmalıdır. İşte bu sorgulamadan aldığımız dikkatle edebi eserlerdeki intihar vakalarını da intiharın toplumsal köklerine inerek incelemek önemlidir. Bir intihar vakasının şekillendirdiği Anayurt Otel romanı da bu doğrultuda incelenebilecek önemli bir eserdir. Bu anlamda romanın başkışisi Zebercet'in intiharına sosyolojik bir gözle bakmak bizleri, modernist eserlerin alışlagelmiş bireysel temalarından sıyrıp bunların toplumsal arka yüzüne yöneltecektir. Nitekim Yusuf Atılgan'ın bu romanında birey-toplum ilişkisi üzerinden yozlaşmış modern toplumun tükettiği ve yok ettiği insan tipini irdelemesi bireysel intiharın arkasındaki toplumsal etkenlere vurgu yapması bakımından zengin bir içerik sunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *İntihar, Zebercet, Birey, Toplum, Anayurt Otel*

Abstract

Suicide, carried out on the desire to prove that modern man has a say in his own life as a form of voluntary death, is too complicated to be an individual act alone. This complexity has been extremely interesting in that it provides the necessary material for literary activities all over the world. Considering that the two biggest events in human life are birth and death, especially considering that suicide is not a natural form of death, the reasons that drove the novel people to this verb have always been a natural curiosity for both readers and researchers. Although the theme in question, which results in the voluntary termination of a person's life, is most marked by its individual dimension, it will be insufficient to base the relevant fact on individual reasons only, since text reviews require to examine the subject covered in every dimension. Because although the only cause of suicide is not only individual buhrans, this action is not; it is also an undeniable fact that it can occur for social pressure, bullying, political, physiological, etc. reasons. This fact should also make us question the sociological factors of the underlying causes, even if the suicides we encounter in literary works seem to be individual. The data that comes up when we go back to the social roots of suicide also require a sociological view of the suicide of Zebercet, the head of the novel Homeland Hotel, which was written with a modernist understanding. Because In this novel, Yusuf Enterprise examines the type of people consumed and destroyed by corrupt modern society through the individual-society relationship.

Keywords: *Suicide, Zebercet, Individual, Community, Anayurt Hotel*

Giriş

Batı tesiriyle yüzünü Avrupa'ya dönen edebiyatımız, yeni bir kültürle beraber yeni temalarla da tanışmıştır. Bu yeni temalar arasında yazarlarımızın belki de en sık kullandığı tema intihar olgusudur. İntiharın halk hikayelerinden beri edebiyat tarihimiz içerisinde varlığını sürdüren ve yeni bir tema olmadığını düşünenler olsa da halk anlatılarındaki intihar olaylarının modern romanlarımızdan farklı olarak tek boyutlu olduğunu vurgulamak önemlidir. Modern romanlarda bu durum değişen ve gelişen anlayışlar ve içinde bulunulan dönemin şartlarıyla birlikte içsel ve dışsal nedenlere bağlanarak çeşitlenmiş ve çok boyutlu bir hüviyet göstermiştir.

Türk edebiyat tarihinde intihar, klasik dönemlerde daha çok hükümdara, vatana, sevgiliye ve ilahi aşka bağlılığı ispat etmek üzere *ölümü arzu etme* ve bunlar uğruna hayatından vazgeçmeye hazır olmak şeklinde yalnızca kalbî bir eğilimle sınırlı kalmıştır. Klasik dönem edebiyatı büyük ölçüde İslam'ın esaslarına göre şekillendiğinden intihar fiili bu tip eserlerde pek yer bulamamakla birlikte bir şey uğruna can verme fikri daha çok aşkların aşklarını kanıtlamanın bir aracı olmuştur. Bu aşkın tek kaynağı ise elbette ki ilahi aşktır. Canından vazgeçme fikri, ancak sufiyane aşk söz konusu olduğunda kutsal karşılanmıştır. Hatta bu can verme isteği, ilahi sevgiliye karşı sadakati ve vefayı ispatlamak üzere Allah'a kavuşma şeklinde arzulanıp zorunlu bile görülmüştür. Bu tip eserlerde işlenen, uğruna can verilesi sevgili genellikle beşerî bir aşk üzerinden sembolize edilmiş, daha sonra bunun yerini hamasî şiirlerde din ve vatan almıştır. Şair bu kez sahada aktiftir ve savaş meydanında can vermek ister. İnsanı şehitliğe kavuşturan bu yol, bile isteye yüründüğünden neredeyse intihara yakındır ve durum böyle bile olsa yücelik makamında bu istek mazur görülür. (Öztürk, 2014: 49) Yine de ifade etmeye çalıştığımız "hayatına son vermeye razı olma" eğilimini tam olarak intihar olgusuna dahil edemeyiz.

Batı etkisiyle gelişen Türk edebiyatında ise ilk dönemlerden itibaren genel olarak esaret, utanç ve aşk sebepli seyredip daha yüzeysel ele alınmakla beraber ilerleyen dönemlere doğru yalnızlık, dışlanma, hastalık; kültürel, felsefik, sosyal bunalımlar ve varoluşsal problemler gibi nedenlerden gerçekleşmiştir. Hastalık sebepli fizyolojik acıları istisna kabul edersek, en ferdi duygularla bile bu eyleme yönelen insanın sosyal bir varlık olduğunu düşündüğümüzde tüm bu nedenlere kaynaklık eden asıl unsurun bir şekilde sosyolojik tabanlı olduğunu anlatmaya çalışacağız. Bununla birlikte bu çalışmada inceleyeceğimiz *Anayurt Otel*i romanının başkışısı Zebercet 'in intiharına gelene kadarki süreçte modern edebiyatımıza kaynaklık eden unsurların tesirlerini tespit edebilmek bakımından onları yakından tanımak önem arz etmektedir. Roman türünü Batı'dan aldığımızı göre sanatçılarımızın bu yeni türle beraber tanışılan yeni hayat görüşlerinin kaynağını belirlemek ve Zebercet'e gelene kadar edebiyatımızın uğradığı odalara göz atmak için intiharın toplumsal köklerine daha çok Batı kaynaklarından inmek aydınlatıcı olacaktır.

Bu çalışmada, tüm bu araştırmalar ışığında *Anayurt Otel*i romanının çerçevesine uygun şekilde Zebercet 'in intihar eylemi sosyal yönleriyle ele alınacaktır. Çalışmamızın amacı, sanatın aydınlatıcı fonksiyonundan güç alarak yaşadığımız dünyaya çok yakın olan bu modernist eser aracılığıyla bireysel çıkmazların toplumsal sebeplerinin insanın yaşamına son verecek kadar tesirli olduğunu gözler önüne sermek olduğu kadar metin incelemelerinde teması itibariyle ferdi gibi görünen konuların ardındaki itici gücün, toplumsal şartlardan yalıtılmayacağı gerçeğine de dikkat çekmektir.

1.İntiharın Sosyolojik Kökleri

Batılıların *suicide* diye adlandırdığı bizde ise "*Bir kimsenin toplumsal ve ruhsal nedenlerin etkisi ile kendi hayatına son vermesi*" (TDK Türkçe Sözlük, 2011) anlamına gelen Arapça kökenli *intihar* sözcüğü, *özkiyim* olarak da isimlendirilmektedir. Temelde istemli olarak hayata son vermeyi amaçlar.

İntihar, insanın öz benliğine yönelmiş bir saldırganlık ve yok etme eylemi olup bireyin yaşamına istemli olarak son vermesidir. (Bulut, 2012: 14) Sosyologların belirttiğine göre bir insanın intiharı, kişinin doğrudan şahsıyla değil bulunduğu toplumla ilgilidir. Dünya tarihinde intihar algısının milletlerin kültürüne, dinine, sosyal sistemlerine bağlı olarak değişkenlik göstermesi de bunun bir parçasıdır.

İntiharla ilgili daha muhtelif boyutları görebileceğimiz Batı'da Ortaçağ'daki intihar olayları ilk etapta, felsefi buhranlardan ve çok boyutluluktan uzak, ağırlıklı olarak reel zeminde yaşanan günlük sıkıntılar (açlık, işsizlik, hastalık, devlet düzeniyle birlikte kilise baskısının dayattığı zulüm korkusu, kıskançlık vs.) sonucu yaşanmıştır. Bu dönem için George Minois'in de vurguladığı; "...bu çağda onur nedeni intiharlar görülmez. Bütün bilinçli intihar vakaları, maddi ve manevi aşırı bir acıya yol açan belli bir nedene bağlanır." (Minois, 2008: 14) şeklinde bir tespit yerindedir.

Tarih boyunca Batı'da sanata yansıyan bilhassa edebiyat ve tiyatro eserlerinde işlenen intihar vakalarına bakış ikiye ayrılır: Kınanan intihar ve övülen intihar. Bu zıtlık Batı için yeni bir durum değildir. Milattan önceye indiğimizde insanın Tanrı'ya ait olduğunu savunan Sokrates ile Platon'un ahlakçı bir tutumla reddettikleri intiharı, hazcılığı savunan Epicurus hayattan haz alınmadığı takdirde gerekli görmüştür. Bu dönemlerde Batı'da verilen edebi ürünlerde bazı din adamları gibi bazı sanatçılar da Hristiyanlık gereği intiharı bir şeytan dürtüsü, cüret edilmemesi gereken bir yasak şeklinde işlemişlerdir. Bazı eserlerde, karakterler cehennemi ve ruh azabını düşünüp intiharın eşliğinden döner. Fakat bazı eserlerde intihar bir onur, kurtuluş sayılır ve bu eylem kabul görülen bir iyimserlikle gerçekleştirilir. Bu ikinci durum genelde daha yakın dönemlerde görülür. (Minois, 2008: 47)

Batı'da aydın kesime yazılı eserlerle anlatılan intihar teması okuma yazma bilmeyen halk kitlelerine de tiyatro yoluyla sanatçıların bu konuyla alakalı tutumlarına göre olumlu ya da olumsuz yönleriyle gösterilir. Batı'nın gerçek dünyasında ise kilisenin intihar eylemine karşı çıktığını ve müntehirin intiharının cezası olarak onun merhum bedenini dâhil cezalandırdığını görürüz. Batı'da hal böyle iken, doğuda Müslümanlığı benimseyen çevrelerde İslam'ın kabulü ile birlikte yine intihar yasaklanmıştır. Kur'an'da "*Ey iman edenler! Karşılıklı rızaya dayanan ticaret olması hali müstesna mallarınızı, bâtıl (haksız ve haram yollar) ile aranızda (alıp vererek) yemeyin ve kendinizi öldürmeyin. Şüphesiz Allah, sizi esirgeyecektir.*" (Nisâ Sûresi, 4/29) gibi ayetlerle bildirilen bu yasağa yüksek oranda uyulmuştur.

Osmanlı Devleti gibi İslam'a mensup devletlerde de bu yasağa itaat edilmiştir. Bunun etkisiyledir ki Ortaçağ'da Batı ile Osmanlı'yı mukayese ettiğimizde Osmanlı'daki vakaların Batı'ya oranla çok daha seyrek olduğunu görürüz. Bunun ilk nedeni Müslümanlık olduğu gibi ikinci nedeni de yasak olan bu eylemin gerçekleştirildiği takdirde ayıplanmaya ve yaygınlaşmaya maruz kalacağı korkusudur. Haliyle, sosyal tabanlı bu korku, gerçekleşmiş vakaların da büyük oranda üstünü örtmeye yetmiştir. Diğer taraftan yine aynı dönemlerde Batı'da müntehirin intihar eylemi sert bir şekilde, bazen müntehirin merhum bedenine karşı yapılan işkenceyle cezalandırılırken Müslümanlığı benimsemiş çevrelerde bu cezanın yalnızca intihar eden kişinin cenaze namazının kılınmamasıyla gerçekleştirildiği bilinir. (Güller, 2015: 20)

Din ve sanat dünyasındaki algılanışları dışında bizleri intiharın sosyolojik köklerine indirecek iyi bir yol da resmî belgelerden inceleyebileceğimiz intiharların sebepleridir. George Minois, intihar vakalarını ortaya koyan adli belgelerden yararlanarak yaptığı araştırmasında bununla ilgili güzel bir derleme yapar:

1394: *Uzun zamandır hasta olan Jean Massetoier, kendini nehre atmaya karar verir, sudan tam zamanında kurtarılır ama "baş melankolisi" devam etmektedir; kendini bir kuyuya atarak aynı suçu tekrar işler.*

Sadece tek bir örnek olarak buraya eklediğimiz fizyolojik hastalık sebepli bu vaka, tarih boyunca Batı'da sayısız insanı canından eden intiharın en güçlü sebeplerinden biri olmuştur.

1421: *Bulaşıcı bir hastalığa yakalanan Parisli fırıncı Denisot Sensogot "mezkûr çılgınlık ve hastalık dolayısıyla olduğu kadar düşmanın kıskırtmasıyla da" kendini asar. Mahkeme, onun bu davranışının şeytana mı, ki bu durumda cesedi sürüklenmeli, asılmalı, Hristiyan kabrinden yoksun bırakılmı ve malları müsadere edilmeliydi, yoksa deliliğe mi (çılgınlık) - bu ise onu temize çıkaracaktı- bağlı olduğunu ortaya çıkarmak zorundadır. Bir yaşında bir kızı olan hamile eşi, bu doğrultuda bir dilekçe sunar, çünkü "eğer merhum bedeninin idamı uygun görülürse, sözü edilen durum dolayısıyla mal servetini kaybetmek (...) bir dul için çok ağır olacaktır ve adı geçen dilekçe sahibi kadar, hepsi iyi bir aileden gelen ve saygın insanlar olan diğer yakınları ve arkadaşları da bu yüzden aşağılanmış olacaktır.*

Burada görüldüğü gibi fizyolojik hastalık ruhsal bunalıma bile sebep olsa bu, ispat edilmek zorundadır. Aksi durumda bu eylem 1400'lerde 'istemli ölüm' olarak kabul edilip adli mercilerce de hoş karşılanmamıştır. Üstelik bu tarz intiharların merhumun ailesini olduğu kadar yakın çevresini de etkileyen maddi ve manevi bir cezası vardır.

1426'dan bir kıskançlık intiharı olarak iyi bir Katolik olan, ancak çok fazla içen ve iplikçi kocasını kıskanan bir kadın olan Jeannette Mayard'ın kendini asmasını, 1447'den Aklını yitirmiş bir kadının gecenin bir yarısı yataktan kalkıp öylesine -söylenilenlere göre çırlıçıplak bir halde- evden çıkıp kendini on üç kulaç derinliğindeki bir kuyuya atmasını, 1460'dan Paris Yüksek Mahkemesi'nde danışman olan, elli yaşlarındaki Philippe Braque'nin mahzeninde sebebi bilinmeyen intiharını, 1484'ten Metzli bir işçinin bir kız davası yüzünden çıkan kavganın ardından kendini asmasını, intihar vakalarının nedenlerini sunmak açısından örnek gösterebiliriz. Buna paralel olarak Minois, bu vakalardan yola çıkarak intiharın nedenlerini kişiden kişiye değişen; yoksulluk, hastalık, fiziksel acı, cezalandırılma korkusu, namus, aşağılanmak istememe, aşk ve kıskançlık şeklinde sıralamıştır. (Minois, 2008: 85-86) Bütün bu veriler gösteriyor ki bedensel acı veren hastalıkların sebebiyet verdikleri dışında intihar olayları, asla toplumdaki soyut değildir ve kendi sosyal şartlarından doğan ve en az iki kişiyi ilgilendiren sosyolojik bir tabana sahiptir.

2.Zebercet'in İntiharındaki Toplumsal Etkiler

İntiharın tarihi böyleyken 21. Yüzyılın modern dünyasında Zebercet'i bu eyleme iten sebepleri sosyolojik yönleriyle ele almak yerinde bir tercih olacaktır. Çünkü zaten sosyal bir varlık olan insan, modern hayatla beraber kurumlaştıkça daha da iç içe geçmiştir. Haliyle yaşadığı çevrenin şartlarından kendini yalıtması neredeyse imkansızlaşmıştır. Zebercet 'in de bu hayata karşı aldığı ya da alamadığı kararlar, -öyle düşünenler olsa da- yalnızca salt varoluşsal getirinin bir sonucu değildir. Sebep yalnızca buna bile bağlı olsa onu buraya getiren, insanı kendi hayatı üstünde söz söyleme hakkına iten sebebin kendisi de toplumdaki kopuk değildir. Zira, "Öz yaşamıyla ilgili tercihlerde bulunan bir insanın zaten yaşamının kendisi toplumsal olanakların bir ürünüdür." (Durkheim, 1992: 7) İşte; yalnızlığın, sosyal yalıtılmışlığın, eksik kalmışlığın, hayata ayak basamayı intihara sürüklediği Zebercet de bizi tam bu noktada yanıltır. Romanda bu temalar bizi, sanki Zebercet 'in bu hayatı yaşamayı becerememesinden doğan kişisel bir yetersizlikten bu fiili işlediğine götürse de onu var edenin toplum olduğu düşünüldüğünde bu konuyu bir kere daha düşünmek gerekir.

Zebercet'in yaşamına şöyle bir göz attığımızda onun bu hayata ve bu topluma endişesiz katılabilmesi için çok fazla sebep olmadığını görürüz. Zira o, bu toplumun istenmeyen ve dışlanan bir bireyidir. Romanda yer alan geriye dönük anlatılardan edindiğimiz bilgilere göre yedi aylıkken dünyaya gelmesiyle ilk başta annesinin bedeni onu istememiştir. İnsanoğlunun ilk kutsalı evidir. İlk evimiz ise ana rahmidir. Zebercet daha burada dışlanmaya başlar. Sonrasında ise onu hiç mutlu çocukluk

anlarıyla göremeyiz. Köklerini bilmeyiz. Oysa kişi, yaşamını ilk köklerini saldığı evi üzerinde şekillendirir. Burada kastettiğimiz ev yalnızca dört duvarı olan bir yapı değildir: Ailedir, kültüredir, fikirdir, inançtır. Aynı zamanda ilk sosyal bağların kurulduğu alandır. İşte Zebercet'in de dış dünya ile olan bağısızlığı burada başlar.

Zebercet'in dünyadan soyutlanmasında, ailesinde arka arkaya gelen ölümler de çok etkilidir. Bu kayıplar onu bir insan olarak yarım bırakır. Bu yüzdendir ki Zebercet 'in yaşamında ve anılarında yaşayanlardan çok ölümlerin etkisi hâkimdir. Ölümün sarsıcılığından kafasını kaldıramayan Zebercet, hayatın akışına katılmaya fırsat bulamamıştır. Zebercet korunmasızdır. Askerlik döneminde bile dışlanır ve terslenir. Bu olumsuz hayat içinde Zebercet tükenmiş bir birey haline gelir. İçine düşüldüğünde insana yaşam enerjisi veren aşk bile onu bu tükenmişlikten kurtaramaz. (Keskin, 2016: e-kaynak) Zaten bu aşk da son derece umutsuzdur. Sık sık tekrarladığı gibi o, “ne ölü ne sağ”dır. (Atılğan, 2017: 126)

Yazar, otelde ve dışarıda Zebercet için sosyal fırsatlar yaratsa da onun kurduğu ilişkiler hep ölüdür. O, yazarın çabasına rağmen önüne sunulan sosyal fırsatlara kendini dahil edemez. İnsanlarla kurduğu ilişkiler trajik, samimiyetsiz ve gündeliklidir. Oteldeki temizlikçi kadınla cinsel birliktelik yaşadığı zamanlarda bile bunu tecavüz gibi gerçekleştirir. Üstelik bunu kadın uykudayken yapar. (Aslan, İ. :2012) Bu karşılıksız ve ölü münasebette söz konusu olan sadece kendi tatminidir. Romanda bu gibi faaliyetler esnasında Zebercet'in çok bariz bir şekilde oral kişilik tipine büründüğünü görürüz. Freud'un psikoseksüel cinsellik kuramına göre hayatlarının ilk yıllarında gerekli tatminleri yaşayamamış insanlar, yalnızca kendileriyle alakadar olan ve başka insanların bağımsız ve değerli olma durumlarına karşı duyarlı olmayan kişilerdir. Aslında Zebercet'in hayatının neredeyse bütün dönemlerindeki kişilik gelişimi evrelerinde hep bir sonraki döneme yeterli doyuma ulaşamamış olarak geçmesi oral kişilik tipi sergilemesinde bizleri şaşırtmaz. Zebercet'in bu evreleri gerektiği gibi tamamlayamaması onun saplantılı hayatı ve sosyal çevresiyle ilgili gerekli motivasyonu sağlayamamasında büyük bir etkidir. Bu motivasyon eksikliği hayatı tek başına yaşayan Zebercet'i insan kazanmak için çabalamaya sevk etmez. Âşık olduğu “*gecikmeli Ankara treniyle gelen kadını*” bile hayatının bir yerinde dondurup bırakır. Bu konuda da son derece durağandır. Çaba sarf etmesi gereken şeylerin peşinden koşmadığı için hayatındaki ilişkileri şizofrenik anlamda karmaşıklaştırır. Bunu en çok âşık olduğu kadının kokusunun sindiği eşyalarla kurduğu iletişimden anlıyoruz. Bu dünya için öpülesi bir adam olmayan Zebercet, o kadının çay içtiği bardağı dudağına götürerek, havlusunu ve yastığıyla konuşarak ruhsal ve sosyal anlamda sağlıksız davranışlarda bulunur.

2.2.Mekânın Sosyolojik Etkileri

Çok yönlü bir vasa sahip olan mekanlar, özeldir insanların mahrem ve güvenli korunma alanları oldukları kadar sosyal yaşamda da onları bir araya getiren alanlardır. Kendi sosyal grubumuzla bağıntı kurmamızı sağlayacak olan mekanlar, bir bakıma bizim daha büyük bir organizmanın parçası olduğumuzu onaylamaktadır. Zaten toplum da bu büyük organizmanın kendisidir.

Toplumsal olan unsurların tüm boyutlarına hitap edebilmesi bakımından mekânları bir tür toplumsal gösterge olarak kabul edebiliriz. Zira bireylerin temel varoluş alanları bile her zaman toplumsal kavramlar içinde bir karakter oluşturur. Dünyaya düştüğümüz andan itibaren bizler, bizden çok daha önce teşkilatlanmış sosyal bir düzenin parçası olarak oluruz. Bunlara örnek olarak; iktidar, kimlik, aidiyet, bilinç, ideoloji, bellek, hafıza, ulus, devlet, cemaat/topluluk, grup; kent/şehir, kır/köy, toprak vs. verilebilir. (Alver, 2007: 26)

Mekânla ilgili önemli noktalardan biri de uzam ile insanların ve onun üzerinde yapılan yapılar arasındaki organik bağlardır. İnsanlar tarih boyunca varlıklarını sürdürebilecek güvenli ve kutsal yerler inşa ederek mekâna anlam atfetmişler ve üzerinde yaşam sürdürdüğü mekânları ruhsal anlamda bağlı oldukları bir yer haline getirmişlerdir. İnsanların varlıklarını sürdürdüğü mekânlara anlam yüklemelerinin temelinde kültürel bellekten getirdikleri algılar vardır. Kültürün olduğu yerde ise muhakkak kollektif köklerden bahsetmek gerekir. Bundandır ki mekânın oluşumu ve kullanım amacını da sosyolojiden ayrı düşünemeyiz. "...mekân, sosyolojinin inceleme nesnesi olan insanın, toplumun anlaşılmasında merkezi bir yer tutar." (Karaarslan, 2017: 87) Oldukça trajik bir kavram olan intihar olgusunu ise sosyolojik ekseninde incelediğimiz zaman unutmamamız gereken en mühim şey, söz konusu kişiyi yaşadığı dünya içinde değerlendirmemiz gerektiğidir. Bu kısımda soyut unsurlardan biraz uzaklaşmak önemlidir. Bu bağlamda romanda somut anlamda veri alabileceğimiz en iyi malzeme mekandır. Zira dış dünyada insanlar arası ilişkilerin beslendiği yegâne yerler de mekanlardır.

Anayurt Otel romanındaki mekanlara baktığımızda bunların, Zebercet 'in hayat biçimiyle tamamen paralel olduğunu görürüz. Aslında Zebercet'in bulunduğu mekanlar kadar bulunmadığı mekanlar da onun nasıl bir hayata ait olduğunu gözler önüne serer. Bunun en çarpıcı örneği evdir. Onu hiçbir evin içinde yani kutsal sığınağında göremeyiz. Daha önceki bölümde de belirttiğimiz gibi o, köksüzdür. Oysa Bachelard'ın da dediği gibi "*Evimiz bizim dünya köşemizdir. Bizim ilk evrenimizdir. Ev, gerçek bir kozmostur.*" (Bachelard, 1996:32) En önemli yaşam alanlarımız olan evlere, *dünya köşemize* her gün kök salar ve sıcak bir aidiyet ve yaşantı biriktiririz.

Romanın en önemli mekânı olan otel ise evden apayrı bir nitelik taşır. Oteller genelde insanların uğrayıp gittiği, eşya ve diğer konuklarla insani bağlar kurmadığı geçici ve bireysel mekanlardır. Yuvamızdan ayrıldığımız zamanlarda barınacak yerimiz olmadığında kaldığımız oteller, bu anlamda aslında sahipsiz insanların mekanlarıdır. "*Otel, geçici olarak ikamet edilen, kalınan yer olarak tanımlanabilir. Ev, insanın ruhudur demiştik, otel ise insanın ruhundan ayrılması ve bunu neticesinde yalnız kalmasını ifade eder.*" (Yılmaz, 2014: 178) Tam bu noktada Zebercet de işlediği otele benzer: Sahipsiz, iletişimsiz ve diğer herkesten kopuk. İşte böyle dar bir dünya içinde Zebercet 'in insana uzaklığını daha net görmekteyiz.

2.3. Zebercet'in İntiharındaki Toplumsal İtici Güçler

İntihar olgusunun sebeplerinin toplumsal etkenlerden ayrı düşünülmemesi gerektiğini vurgulamıştık. Toplumsal yapı, insanın fiziki çevresini olduğu kadar psikolojisini ve tutumlarını da denetim altında tutabilmektedir. Çağdaş dünyada bu tutumlar, daha çok topluma karşı yabancılaşma ve izolasyon arzusu şeklinde seyredip sosyal yalıtılmışlığa sebep olabilmektedir. Hal böyleyken modern dünyada değişen kişisel dinamikler, geleneksel toplumsal bağların gevşemesine sebep olarak insanlar arası iletişimsizliği doğurmuştur. Zebercet de modern dünyanın bir mensubu olarak tüm bu yeni dünya düzeninin bir ürünü niteliğinde karşımıza çıkmaktadır. Berna Moran Zebercet'le ilgili olarak:

"Zebercet yalnızlığı, iletişimsizliği, kendi psikolojik nedenlerinden ötürü daha uç noktalarda yaşar, ama sorunu genel insanlık sorunudur. Ayrıca romanın topluma dönük bir yanının olduğunu da unutmamalıyız. Atılgan haksız düzenden, sömürüden, ezilenlerden söz etmese de Anayurt Otel bir tür başkaldırı romanıdır, çünkü dolaylı biçimde sergilediği toplum, anlayışsızlığın, acımasızlığın, şiddetin ve ahlaksızlığın yaygın olduğu yozlaşmış bir toplumdur." (Moran, 2006: 291) der.

Bu tespit, Zebercet 'in hayatına son vermesinin altında yatan toplumsal itici güce vurgu yapması bakımından son derece önemlidir. Burada bizi yanıltmaması gereken nokta, Zebercet'in hayatına son vermesinin, onun içinde bulunduğu topluma göre son derece kusursuz bir insan olmasından kaynaklanmadığıdır. Bir başka deyişle onun, kendisini layık görmediği bu toplumu intiharıyla

cezalandırmak gibi bir arzusu yoktur. Bu intihar, onurlu bir tavırdan kaynaklanmaz. Romanda da bu, bilinçli bir intiharmış gibi tasvir edilmez zaten. Bununla ilgili olarak:

“Zebercet'in intiharı, her şeye rağmen, bilinçli bir intiharmış gibi görünmez. Gerçi onda, birtakım hususları fark ettikten sonra belli bir bilinç eşiği ve o eşiği atlama durumu oluşur ancak yine de okur olarak bizler, Zebercet'in “yaşadığı düzene bir tepki olarak intihar ettiği” fikrine adapte olamayız. Zebercet'inki bir başkaldırı, bir bireysel tepki değildir. Aksine, intihar etmeden önce otelin kapılarını çoktan kapatmış, kapıya da “kapalı” tabelasını asmıştır. Yani o, birileri görüp intiharını fark etsin diye çabalamaz. Bu anlamda, tam tersine, intiharı fark edilmesin diye uğraşır. Çünkü bir noktadan sonra var olup olmaması üzerinde herhangi bir fark görmez. Zaten intihar etmeden önce de yazar da son sayfada bunu betimler bizlere: “Sağdı daha, her şey elindeydi. İpi boynundan çıkarabilir, bir süre daha bekleyebilir, kaçabilir, karakola gidebilir, konağı yakabilirdi.” Zebercet'in kararsızlığı burada net bir şekilde yüzümüze vurulur. İntihar onun için bir şey ifade etmez belki de. Tıpkı yaşıyor olmanın bir şey ifade etmediği gibi...” (Aslan, 2012: 8) şeklinde bir tespit yerindedir.

Durkheim gibi sosyologlara göre intiharın bazı toplumsal sebepleri vardır. O, her ne kadar araştırma ve istatistikleriyle bunu savunsa da intiharın kişinin ruhsal ve fiziki yönleriyle de bağıntılı olduğu gerçeğini es geçmeyerek çalışmalarına yön vermiştir. Durkheim sonunda intiharın olası nedenlerden olan deliliği, saplantılı olma halini, melankoliyi ve mani intiharlarını inceleyerek intiharla bu tip ruh hastalıkları arasında zorunlu bir bağlantı görülemeyeceğini iddia etmiştir. Durkheim bu tezini araştırması ile desteklemiş ve Yahudilerde delilik oranlarının yüksek fakat intihar oranlarının düşük olduğu tespitine varmıştır. Zebercet'in sapkınlık derecesindeki cinsel arzularını, işlediği cinayeti, canilik ettiği kediyi düşündüğümüz zaman aklımıza onun zihinsel ve ruhsal problemleri olup olmadığı soruları gelebilir ve eğer varsa bu sebepten dolayı mı intihara sürüklendi diye düşünebiliriz. Fakat Durkheim'ın da teorisini düşünerek, Zebercet'in intiharı için bu durum tek başına yeterli bir neden değildir. (Karaman, 2019: e-kaynak)

Durkheim; toplum tarafından irdelenen, ayrıştırılan ve ayrımcılığa uğrayan topluluk ve bireylerin intihar potansiyeline de dikkat çeker. Zebercet'te bu durum, kendisinin doğumundan itibaren toplum tarafından dışlanmış ve kabul görmemiş bir birey olmasından dolayı yeteri kadar gözlenebilmektedir. Bu sosyal baskı, beraber sinemaya gittiği genç çocuğa kendini “Ahmet” olarak tanıttıktan sonra açıkça anlaşılacaktır. Büyük oranda bu, Zebercet'in ismiyle alay edilmesinden gelen bir korkuydu. Aynı şekilde parkta yaşlı adamla konuşurken kim olduğunu ve ne iş yaptığını saklama gereği duyar. Adama nüfusta çalıştığını ve Haşim Bey'in torunu olduğunu söyleyerek yalan konuşur. Berber ile olan konuşmasında berber ona buralı mısın diye sorduğunda; “hayır, bir iş için geldim der”. Aslında oralıdır ve bunu saklar. Onun bu tutumu, dışlandığı çevreden kendini bir çeşit soyutlama tarzıdır. Tüm bunları, zaten ömrü boyunca dışlandığı ve hor görüldüğü için; aynı şekilde yeni tanıştığı insanlar tarafından da dışlanmaktan korktuğu için yapmıştır. (Karaman, 2019: e-kaynak)

Kadınlar tarafından da yine istenmeyen bir adamdır. Cinsel tutumlarıyla alakalı bu absürt durumları da bu kabul görülmeyişinden kaynaklanır. Temizlikçi kadın ile kadın uyku halindeyken birlikte olması kabul görülmeme korkusundan dolayıdır. Yani Zebercet'in tıpkı ötekileştirilen insanlar gibi haksızlığa uğradığı bir yaşamı vardır ve bu da onu intihara götüren kuvvetli sebeplerden biridir. Görüldüğü üzere, Zebercet'in intihara sürüklenmesinde toplumun payı yadsınamayacak düzeydedir.

Sonuç

Başkarakterimizin eylemleriyle ilgili bütün tespitleri bir araya getirdiğimizde götürürüz ki Zebercet, onun hayatta olup olmamasıyla bile ilgilenmeyen bu acımasız toplumun yalnızca bir mağduru değildir, bir failidir de aynı zamanda. Onun, vicdanının bir gölgesi gibi her yasaklı eylem icra edişinde

ayağının dibinde biten kediden rahatsız olup hayvana yaptığı eziyet ve hatta işlediği cinayetle, duyarsızlığıyla, soğukluğuyla; hizmetçi kadın ve kedi gibi bu toplumun ezilen dezavantajlı kesimlerine kucak açmayıp sömürü düzenini devam ettirmesiyle -her ne kadar bu profilin oluşmasında toplumun etkisi olsa da- kendi de bu düzenin bir parçasını teşkil etmektedir. Vahşi tabiatta aslanın ceylanı parçalaması gibi sosyal dünya Zebercet'i Zebercet de gücünün yettiğini yıkıma uğratmıştır. Üstelik başrol oyuncusu toplumsal düzen olan bu yıkılış, canını aldığına bile can aldirtacak kadar acımasız bir silsilenin sonucudur.

Yukarıda verdiğimiz örneklerde görüldüğü üzere Zebercet, ona acımayan dünyanın acımasız bir ferdi olmuştur. Tüm bu olanlar intihar olgusunun kendisi her ne kadar trajik olsa da onun intiharını trajikleştirmemiştir bile. Zebercet'in hayatı tıpkı başladığı gibi biter: Silikçe. Bizler de aynı dünyayı paylaştığımız Zebercet'in anlamsız hayatının artık bitmesi gerektiğini düşünürüz. Zebercet burada bile insanlarda bir duygu değil bir yargı yaratır.

Tıpkı kendisi gibi ölümü de buz gibidir: Temkinli, duygusuz, günlük bir rutinmiş gibi. "Kalktı. Giyindi. Yatağı düzeltti. Yüzünü yıkadı. Sakalı üç günlüktü. Çay demleyip iki bardak içti." (Atılğan, 2017: 137) Saniyeler sonra intihar edecek olan Zebercet'in rahatsız edici normalliği devam eder; traş kutusunu duvarın dibine bırakır, masayı karyolanın yanına çekip yatağın üstüne yerleştirir. Ayakkabılarını ve çoraplarını çıkarır. Ceketini, pantolonunu, kazağını askıya asar. Don-gömlek yatağa çıkıp masayı yoklar, üstüne bastırır; dengesini koruyarak ağır ağır üstüne çıkar... Atılğan buradaki soğuk dekoru öyle ustalıklarla sunmuştur ki bu sahnedeki şahıs, ambiyans ve davranış durumları müthiş bir uyum içinde gelişmiştir. Roman, tıpkı Zebercet'in yaşamı gibi çizgisini hiç bozmadan sonlanır. Arkasından not bırakacağı tek bir insanı bile olmayan Zebercet'in intiharı da yaşamı gibi ses getirmeyecektir.

Zebercet'in içine doğduğu sosyal çevrede tamamlanamamış bir insan olarak gerçekleştirdiği bu soğukkanlı intihara giderken yürüdüğü yol bize gösteriyor ki insanın en kişisel eylemi bile onu oluşturan toplumdan bağımsız değildir. Doğduğumuz andan itibaren içine düştüğümüz çevre, en kişisel yetilerimiz olan duygularımızı, fikirlerimizi, tutumlarımızı ve psikolojimizi şekillendirmedeki birinci etkidir. Yaşamımızı sürdürdüğümüz bu sistem içinde güçlü ve başarılı kalabilmenin bir yolu kendimize has bir karakter oluşturarak dış etkenlere karşı dirayet ve özgün bir tavır oluşturabilmekten geçmektedir. Bu genellikle, hele ki sosyal zorbalığın olduğu çevrelerde çok güçtür. Bunun basite kaçma yolunu ise Zebercet'te görürüz: Kırıldığımız yerden kırmak, iletişim kurmaktan kaçınma ve nihayetinde mücadelesiz bir vazgeçiş... Zebercet'in tutunamama hikayesi gösteriyor ki insanın -öyle tercih etse bile- yaşamını, içine düştüğü çevreden izole sürdürmesi pek sağlıklı sonuçlar doğurmayacaktır: İletişim varoluşsal bir gerekliliktir. Bundan mahrum kalmak ise tıpkı Zebercet'e yaptığı gibi insanı varlığından edebilir.

Kaynakça

Akdemir, M. Halit (2021). "İntihar", ://www.dinsosyolojisi.net/contents.asp?id=20. Erişim Tarihi: 25.05.2021.

Alver, Köksal (2007). Steril Hayatlar. Ankara: Hece Yayınları.

Aslan, İlker (2012) "Yalnızlığını İpin Ucuna Bağlayan Adam: Zebercet." Ayraç Kitap Tahlili ve Eleştirisi Dergisi, s.30.

Atılğan, Yusuf (2017). Anayurt Oteli. İstanbul: Can Yayınları.

Bachelard, Gaston (1996). Mekânın Poetikası. İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Bulut, Erkut Ragıp (2012). "İntiharın Kısa Tarihçesinden Sebep ve Yöntemlerine Genel Bir Bakış", Cumhuriyet Tıp Dergisi, s.128-137.s

Durkheim, Emile (1992). İntihar. Çev: Prof. Özer Ozankaya, 2. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi, s. 7.

Güller, Aslı (2015), XIX. Yüzyıl Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Toplumunda İntiharlar, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.

Karaarslan, Ömür Nihal (2017). "Mekân Sosyolojisinin İmkânı Üzerine Bir Derkenar", Düşünen Şehir, s. 80-87.

Karaman, Medine (2019). "Emile Durkheim'in Gözünden Zebercet'in İntiharı (Anayurt Otel)" <https://www.sosyologer.com/emile-durkheimin-gozunden-zebercetin-intihari-anayurt-oteli/>. Erişim Tarihi: 20.05.2021).

Keskin, Serdal (2016). "Zebercet", <https://serdalkeskin.blogspot.com/search?q=zebercet>. Erişim Tarihi: 26.05.2021.

Kur'an-ı Kerim, (Nisâ Sûresi, 4/29)

Minois, George (2008). İntiharın Tarihi. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Moran, Berna (2006). Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış. İstanbul: İletişim Yayınları.

Öztürk, Murat (2014). "Klasik Türk Edebiyatında Can Verme Arzusu ve İntihar", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, s.33-51.

Yılmaz, Enser (2014). "Türk Şiirinde "Otel" İmgesi: Karşılaştırmalı Bir Çalışma", Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, s. 176-187.

Yıldırım, Ömer (2005). Düşünce Platformu. http://www.felsefe.gen.tr/emile_durkheim_ve_intihar.asp. Erişim Tarihi: 25.05.2021.